

Civilologie – the next generation

NTBR 2024/27

Redactioneel

Toen wij in 2008 in onze jeugdige onschuld met het dikke boek *Gedrag en Privaatrecht* aandacht vroegen voor het belang van een meer empirische blik op de leerstukken van ons privaatrecht,² wisten we niet wat we nu wel weten. Het boek bleek onderdeel te zijn van een beweging die het privaatrechtelijke onderzoek zou verrijken. We waren natuurlijk niet de eersten en zeker niet de enigen, maar af en toe werden we toch wel voor gek versleten. Sommige vakgenoten zagen risico's van verwatering van de eigen disciplinaire benadering, of erger. Gelukkig zagen anderen de mogelijkheid van verrijking van inzichten en kansen op vernieuwing van het vakgebied.³

Misschien waren we zelf ook wel een beetje debet aan de weerstand die we soms ontmoetten door de keuze voor dat rare woord 'civilologie'.⁴ Alsof dat een eigenstandige discipline was, zo moeten sommige criticasters hebben gedacht. Dat was en is het natuurlijk niet: we kozen een vreemd woord om te prikkelen, om een beweging in gang te zetten, om reflectie op het eigen vakgebied te stimuleren en om in gezamenlijkheid met die andere disciplines vernieuwende onderzoeksvragen centraal te stellen. En we denken – als we zo onbescheiden mogen zijn – dat dit goed is gelukt. Inmiddels is empirisch rechtswetenschappelijk onderzoek naar privaatrechtelijke rechtsverhoudingen niet meer weg te denken uit de rechtenfaculteiten, durven wij te zeggen.⁵ Dat is natuurlijk niet onze verdienste,⁶ maar we hopen er wel een positieve bijdrage aan te hebben geleverd.

Nu de jeugdigheid na ruim vijftien jaar er wel een beetje van af is, en we dus wat grijzer en wijzer zijn geworden, leek het ons tijd om het stokje over te dragen aan de volgende generatie civilisten. Dit themanummer over privaatrechtelijk onderzoek met een empirische component staat dus in het teken van *overdracht*. De bijdragen van de *next generation* auteurs laten niet alleen zien wat er zoal onderzocht is de afgelopen jaren, maar vooral *hoe* het onderzocht is. De bijdragen zijn toonaangevend in de zin dat ze de breedte en diepte van het nieuwste civilologisch onderzoek weergeven, en ze hebben gemeen dat de auteurs een volwassen methodologische verantwoording van gemaakte keuzes hanteren. Wij denken dat de civilologie – hoe ook begrepen – een zinvolle bijdrage levert aan het Nederlandse privaatrechtelijke onderzoek; de bijdragen aan dit themanummer laten dat overtuigend zien. Waar sommige onderzoekers wellicht koudwatervrees ervaren bij het verrichten van civilologisch onderzoek (welke onderzoeksmethode is geschikt

- 1 Prof. mr. W.H. (Willem) van Boom is hoogleraar burgerlijk recht te Nijmegen. Prof. mr. I. (Ivo) Giesen is directeur van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum van het Ministerie van Justitie en Veiligheid en hoogleraar privaatrecht te Utrecht. Prof. mr. A.J. (Albert) Verheij is hoogleraar privaatrecht, i.h.b. verbintenissenrecht te Groningen.
- 2 W.H. van Boom, I. Giesen & A.J. Verheij (red.), *Gedrag en Privaatrecht - Over gedragspresumpties en gedragseffecten bij privaatrechtelijke leerstukken*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2008. Van wat daarop volgde, noemen we: W.H. van Boom, I. Giesen & M. Smit (red.), *Civilologie: opstellen over empirie en privaatrecht*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2012 en W.H. van Boom, I. Giesen & A.J. Verheij (red.), *Capita Civilologie - Handboek empirie en privaatrecht*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2013.
- 3 Sommige sociaalwetenschappers op rechtenfaculteiten gingen overigens nog een stapje verder in hun kritiek: wat wij deden, was in hun ogen in het beste geval het toe-eigenen van andermans onderzoeksterrein, een vorm van 'copycatten' en/of het opdissen van methodologische hutspot. Zie daarover en ook voor een adhesiebetuiging van een van onze voorbeelden: Nick Huls, 'Van big five naar high five?', *RdW* 2020, afl. 2, p. 130.
- 4 Overigens is de beweging *Empirical Legal Studies* (ELS) in het kader van de sectorplangelden eenzelfde lot beschoren gebleken; dat zou volgens sommigen niet (ook) 'echte' rechtssociologie kunnen zijn, omdat het een Amerikaans begrip zou zijn en/of kwantitatieve methoden gebruikt en dus geen rechtssociologie kon zijn. Dit soort scholenstrijd is aan ons niet besteed.
- 5 Vgl. Peter Mascini, 'Annoteren van assumpties als lokmiddel voor juristen', *RdW* 2021, afl. 1, p. 111.
- 6 We noemen van al degenen die werken op dit terrein – zonder anderen onrecht te willen aandoen – m.n. het rijke boek van Catrien Bijleveld e.a. (red.), *Nederlandse Encyclopedie Empirical Legal Studies*, Den Haag: Boom Juridisch 2020.

en wat komt daar allemaal bij kijken?), helpt dit themanummer ze op weg. In de bijdragen ligt de nadruk dus niet alleen op de inhoudelijke vraagstukken, maar staan vooral de methodologische voetangels en klemmen centraal.⁷ De auteurs, die wij representatief zouden willen noemen voor de volgende generatie civilologen, nemen de lezer mee in de keuzes die zij hebben gemaakt, de stappen die zij hebben doorlopen en de beperkingen van de gekozen methode. In veel gevallen is ook aangegeven welk vervolgonderzoek kan worden verricht. Een rijke oogst die vertrouwen geeft in de toekomst van de civilologie. We spreken de hoop uit dat lezing van dit nummer de aspirant-civiloloog houvast geeft bij het eigen civilologische onderzoek. We zijn de auteurs dankbaar voor hun voorbeeldige bijdragen. Veel leesplezier!

⁷ We lieten ons inspireren door de fraaie opzet van het boek P.W.J. Verbruggen (red.), *Methoden van systematische rechtspraakanalyse - Tussen juridische dogmatiek en data science*, Den Haag: Boom juridisch 2021.